

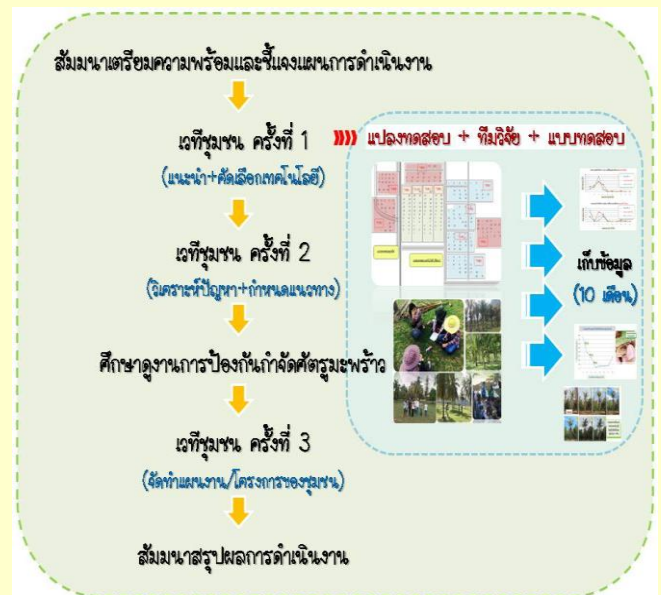
องค์ความรู้การดำเนินงานวิจัยแบบชุมชนมีส่วนร่วม

(โครงการป้องกันกำจัดศัตรูมะพร้าวจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ปี 2558)

จากปัญหาการระบาดของหนอนหัวดำมะพร้าว ศัตรูมะพร้าวที่พบครั้งแรกในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ตั้งแต่ปี 2550 สามารถทำให้มะพร้าวได้รับความเสียหายถึงขั้นยืนต้นตายได้ และมีการระบาดเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง เป็นปัญหาสำคัญมาจนถึงปัจจุบัน ถึงแม้ว่ากรมวิชาการเกษตรได้แนะนำเทคโนโลยีในการป้องกันกำจัดหนอนหัวดำมะพร้าวหลากหลายวิธี เช่น การตัดทางใบเผาทำลาย การปล่อยแตนเบียนหนอนบรอกอน และแตนเบียนไข่ทริโครแกรมมา การฉีดพ่นเชื้อ บีที การฉีดพ่นสารฟลูเบนไดอะไมด์ และฉีดสารเคมี emamectin benzoate 1.92% EC ต้นมะพร้าวที่สูงกว่า 12 เมตร แต่ยังไม่พบการระบาดอย่างต่อเนื่อง จากปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินการ ได้แก่ สภาพความแห้งแล้งที่ทำให้การระบาดรุนแรงขึ้น สภาพของต้นมะพร้าวที่มีลำต้นสูงมากยากต่อการจัดการ คุณภาพ ราคา และข้อจำกัดในการนำไปใช้ของสารชีวภัณฑ์ ตลอดจนการขาดแคลนแตนเบียนในการจัดการ ซึ่งทำได้ไม่ครอบคลุมพื้นที่ และปัญหาที่สำคัญ คือ เกษตรกรยังขาดความรู้ความเข้าใจต่อการป้องกันกำจัดศัตรูมะพร้าว ขาดความเชื่อมั่นในเทคโนโลยี และยังรอการให้ความช่วยเหลือจากภาครัฐมากกว่าการช่วยเหลือตนเอง

ในปี 2558 สำนักงานเกษตรจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ได้รับงบประมาณดำเนินโครงการป้องกันกำจัดศัตรูมะพร้าว ภายใต้กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 2 โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อลดความรุนแรงการระบาดของศัตรูมะพร้าวโดยสร้างความรู้ความเข้าใจแก่เจ้าหน้าที่และเกษตรกร ในการกำจัดศัตรูมะพร้าวแบบผสมผสานและชีววิธี ให้เกษตรกรมีส่วนร่วมในการป้องกันกำจัดศัตรูมะพร้าวได้ด้วยตนเอง รวมถึงการหาเทคโนโลยีที่เหมาะสมในแต่ละพื้นที่ในการป้องกันกำจัดศัตรูมะพร้าวโดยให้เกษตรกรมีส่วนร่วมในการดำเนินการและดำเนินโครงการแล้วเสร็จตั้งแต่ปี 2558

รูปแบบ/ขั้นตอนการดำเนินโครงการ

1) ประชุมสัมมนาเตรียมความพร้อมและชี้แจงแผนการดำเนินงานโครงการ

ซึ่งดำเนินการในพื้นที่เป้าหมาย 2 อำเภอ คือ อำเภอสามร้อยยอด และอำเภอเมืองฯ

2) จัดเวทีชุมชน จำนวน 3 ครั้งๆ เพื่อร่วมกันหาแนวทางในการป้องกันกำจัดศัตรูมะพร้าว ดังนี้

- **ครั้งที่ 1** เพื่อวิเคราะห์สถานการณ์การระบาดของศัตรูมะพร้าว แนะนำเทคโนโลยีในการป้องกันกำจัดศัตรูมะพร้าว และให้ชุมชนเสนอเทคโนโลยี/ภูมิปัญญาของชุมชน และเลือกเทคโนโลยีที่สนใจในการจัดทำแปลงทดสอบเทคโนโลยี

✚ **ครั้งที่ 2** เพื่อวิเคราะห์ปัญหาและร่วมกำหนดแนวทางการดำเนินงานของชุมชนในการป้องกันกำจัดศัตรูมะพร้าว

✚ **ครั้งที่ 3** เพื่อจัดทำแผนงาน/โครงการของชุมชนในการป้องกันกำจัดศัตรูมะพร้าว

3) จัดทำแปลงทดสอบเทคโนโลยีการป้องกันกำจัดศัตรูมะพร้าว

ตามความต้องการของชุมชนในการเลือกแบบทดสอบ

✚ **คัดเลือกแปลงทดสอบเทคโนโลยี** จากแปลงมะพร้าวที่มีความสูงต่ำกว่า 12 เมตร ของเกษตรกรที่สนใจเข้าร่วมโครงการ ที่พบการระบาดของหนอนหิวดำ ซึ่งแบ่งระดับความรุนแรงของการระบาดออกเป็น 3 ระดับความรุนแรง คือ น้อย ปานกลาง มาก โดยวางแผนแปลงเพื่อแบ่งแบบการทดลอง

✚ **คัดเลือกเกษตรกรเข้าร่วมเป็นทีมวิจัยชุมชน** จำนวน 8 คน ร่วมกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรระดับอำเภอและระดับจังหวัดช่วยเป็นพี่เลี้ยง รับผิดชอบแต่ละแบบการทดลอง ซึ่งจะเก็บข้อมูล ประเมินระดับความรุนแรง และตรวจนับแมลง ในทุกๆ 15 วัน ตลอดระยะเวลา 10 เดือน

✚ **คัดเลือกเทคโนโลยีสำหรับทดสอบในแปลงทดสอบ** โดยเป็นเทคโนโลยีที่ชุมชนสนใจและคัดเลือกจากเวทีชุมชน ครั้งที่ 1 ซึ่งมีทั้งเทคโนโลยีที่กรมวิชาการแนะนำ เทคโนโลยีที่มีจากภูมิปัญญาของชุมชน เช่น การฉีดพ่นกากน้ำตาล การใส่ปุ๋ยบำรุงต้น รวมถึงการใช้วิธีผสมผสานหลายๆ วิธีร่วมกัน

4) ศึกษาดูงานการป้องกันกำจัดศัตรูมะพร้าว

จากปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาที่ชุมชนร่วมกันวิเคราะห์ในเวทีชุมชน ครั้งที่ 2 นำไปสู่การกำหนดแหล่งเรียนรู้ ศึกษาดูงานด้าน การป้องกันกำจัดศัตรูมะพร้าว และบริหารจัดการสวนมะพร้าวที่ประสบความสำเร็จ

5) ประชุมสัมมนาเชิงปฏิบัติการสรุปผลการดำเนินงานโครงการ

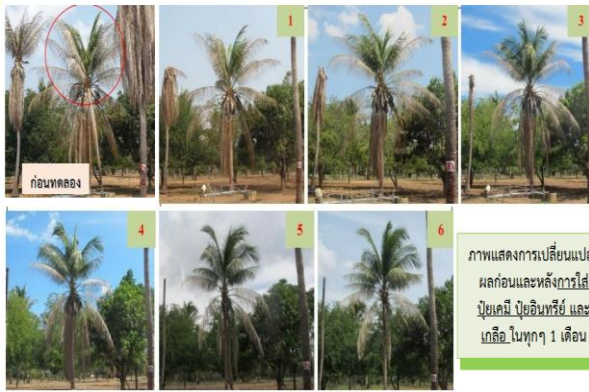
สรุปผลการดำเนินงานในแต่ละกิจกรรม และเสวนา เรื่อง การดำเนินงานโครงการป้องกันกำจัดศัตรูมะพร้าว และการขยายผลโครงการ โดยเชิญเกษตรกรที่เข้าร่วมเป็นทีมวิจัยชุมชน และเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบระดับอำเภอ เข้ามาร่วมแลกเปลี่ยนข้อมูลถึงการเปลี่ยนแปลงก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการป้องกันกำจัดศัตรูมะพร้าว

- ✚ ความรู้ความเข้าใจในการป้องกันกำจัดศัตรูมะพร้าว
- ✚ ทักษะคนดีในชุมชนต่อการป้องกันกำจัดศัตรูมะพร้าว
- ✚ ความเชื่อมั่นในเทคโนโลยีที่ใช้ในการป้องกันกำจัดศัตรูมะพร้าว
- ✚ การขยายผลการป้องกันกำจัดศัตรูมะพร้าวต่อชุมชน

รวมถึงเฝ้าติดตามเจ้าหน้าที่ระดับอำเภอในการใช้กระบวนการจัดเวทีชุมชน และแปลงทดสอบเทคโนโลยีในงานส่งเสริมการเกษตรในพื้นที่ ปัญหา และแนวทางในการดำเนินงานส่งเสริมการเกษตรในการป้องกันกำจัดศัตรูมะพร้าว

ผลจากการดำเนินโครงการ

จากการดำเนินงานที่ผ่านมาพบว่าเกษตรกรให้ความสนใจชุมชน ตระหนักถึงความสำคัญ และมีความรู้ความเข้าใจในการป้องกันกำจัดศัตรูมะพร้าว จากการได้ร่วมทดสอบและเก็บข้อมูลแปลงทดสอบเทคโนโลยีโดยมีเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรคอยเป็นที่ปรึกษาได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง มีความเชื่อมั่นในเทคโนโลยีป้องกันกำจัดหนอนหัวดำ จนสามารถถ่ายทอดความรู้แก่เพื่อนเกษตรกรรายอื่น และเกิดการรวมกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกมะพร้าว ขยายผลสู่การสร้าง ความเข้มแข็งของชุมชน มองภาพรวมทั้งกระบวนการไม่เพียงแต่การป้องกันกำจัดศัตรูมะพร้าวเท่านั้น แต่ยังให้ความสำคัญในเรื่องการเพิ่มผลผลิต และการตลาด เพื่อพัฒนาตนเองให้เข้มแข็งก่อนเกิดการรวมกลุ่มและเกิดการพัฒนากลุ่มต่อไป

“การปุ๋ยเคมี ปุ๋ยอินทรีย์ และเกลือ” และ “การฉีดพ่นกากน้ำตาล”
เทคโนโลยีที่มาจากภูมิปัญญาและความต้องการของชุมชนในการทดสอบแปลงทดสอบเทคโนโลยี

↙ **แปลงทดสอบเทคโนโลยี**

แปลงข้างเคียง ↘

สรุปองค์ความรู้

กิจกรรม	สิ่งที่ OK	สิ่งที่ไม่ OK	แก้ไขอย่างไร	
ประชุมเตรียมความพร้อม	<ul style="list-style-type: none"> - เข้าใจวัตถุประสงค์ของโครงการ ภาพรวม และเป้าหมาย 	<ul style="list-style-type: none"> - เจ้าหน้าที่ยังไม่ชัดเจนในแนวทางการดำเนินงาน 	<ul style="list-style-type: none"> - จัดประชุมชี้แจงรายละเอียดกับอำเภอเป้าหมายก่อนดำเนินการ 	
จัดเวทีชุมชนจำนวน 3 ครั้ง	<ul style="list-style-type: none"> - ช่วงระยะเวลาของแต่ละเวทีมีความเหมาะสมสัมพันธ์กับกิจกรรม - ประเด็นในแต่ละเวทีมีความชัดเจนต่อบัณฑิตผู้ประสงค์โครงการ 	<ul style="list-style-type: none"> - บุคคลเป้าหมายมาไม่ต่อเนื่อง - บทบาทของเจ้าหน้าที่ระดับอำเภอ (กษอ.+กษต.) ในกระบวนการจัดเวทีน้อย 	<ul style="list-style-type: none"> - สร้างแรงจูงใจ/บรรยากาศ - ประชุมเตรียมความพร้อม แบ่งบทบาทเจ้าหน้าที่ให้มีส่วนร่วมในการจัดกระบวนการให้ชัดเจน 	
แปลงทดสอบเทคโนโลยี	<ul style="list-style-type: none"> - เกษตรกรเกิดการยอมรับในเทคโนโลยี - เกษตรกรเข้าใจในบทบาทการเป็น “นักวิจัย” - เกิดเทคโนโลยีที่มาจากภูมิปัญญาของชุมชน “ได้ผลจริง” 	<ul style="list-style-type: none"> - การแบ่งระดับความรุนแรงของการระบดไม่เป็นไปตามแผนที่สำรวจไว้ - ปัจจัยในแปลงทดสอบมาช้ากว่าแผน (การจัดซื้อจัดจ้าง) - ระยะเวลาในการทดสอบนานเกินไป - เกษตรกรในทีมวิจัยมาไม่ต่อเนื่อง 	<ul style="list-style-type: none"> - แผนต้องสามารถยืดหยุ่นปรับเปลี่ยนได้ตามสถานการณ์ - ปรับระยะเวลาการทดลองให้เหมาะสมกับผลการประเมิน และเผื่อเวลาสำหรับการจัดซื้อจัดจ้าง - สร้างความเข้าใจ/ทำข้อตกลงร่วมกันก่อนเริ่มดำเนินงาน 	
	<ul style="list-style-type: none"> -แบบจัดเก็บข้อมูลเหมาะสม ● เจ้าหน้าที่ใช้ประโยชน์ได้ ● เกษตรกรสามารถบันทึกเองได้ 	<ul style="list-style-type: none"> - การเก็บข้อมูลจากการประเมินด้วยสายตาดจากทีมวิจัยหลายคนเกิดความคลาดเคลื่อนได้ง่าย - เกษตรกรเจ้าของแปลงทดสอบไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงในการจัดทำแปลง 	<ul style="list-style-type: none"> - ปรับเปลี่ยนวิธีการประเมินโดยให้ภาพถ่าย “เปรียบเทียบ” - ปรับแบบการทดลองเพื่อลดความเสี่ยงจากความเสียหายของเกษตรกร (ตัดแปลง control) - สนับสนุนปัจจัยการผลิตเพื่อฟื้นฟูแปลงทดสอบ หรือเข้าร่วมโครงการอื่นๆ เพื่อชดเชยความเสียหาย กรณี ศีษษาการระบดที่มีความเสี่ยงของผลการทดลอง 	

สรุปองค์ความรู้ (ต่อ)

กิจกรรม	สิ่งที่ OK	สิ่งที่ไม่ OK	แก้ไขอย่างไร
ศึกษาคูงาน	<ul style="list-style-type: none"> - เกิดแรงจูงใจจากการเห็นการบริหารจัดการที่ดี <ul style="list-style-type: none"> • การรวมกลุ่ม ศจช. • การจัดการแปลงมะพร้าว - ได้แนวความคิดการทำอาชีพเสริมในสวนมะพร้าว เช่น การเลี้ยงผึ้ง 	-	-
สรุปผลการดำเนินงาน	<ul style="list-style-type: none"> - เป็นเวทีแลกเปลี่ยนผลการดำเนินงานสู่อำเภออื่นๆ <ul style="list-style-type: none"> • มุมมองนักวิจัยชุมชน • เทคโนโลยีใหม่ๆที่เกิดขึ้น - ขยายผลการดำเนินงานใน ปี 59 ทุกอำเภอ 	-	-

ข้อเสนอแนะ

1. การจัดทำแปลงทำสอบเทคโนโลยี เรื่อง การป้องกันการระบาดของศัตรูพืช ในแปลงของเกษตรกร ซึ่งควบคุมได้ยาก ควรเพิ่มเติมในส่วนของการฟื้นฟู หรือชดเชยความเสียหายที่อาจจะเกิดขึ้น เช่น สนับสนุนปุ๋ยบำรุงต้น หรือ ต้นพันธุ์ทดแทนต้นที่ตาย เป็นต้น
2. ควรเพิ่มเติมการประชาสัมพันธ์ผลการจัดทำแปลงทดสอบ ณ บริเวณแปลงทดสอบเพื่อให้เกษตรกร ช่างเคียงได้รับข้อมูลข่าวสารและใช้เป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ เช่น เปรียบเทียบสภาพก่อนและหลังดำเนินการ
3. ส่งเสริมให้เกษตรกรดำเนินการอย่างต่อเนื่อง รวมถึงการสนับสนุนการดำเนินการศูนย์จัดการศัตรูพืช ชุมชนเพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้ และให้บริการประชาชนในพื้นที่อย่างยั่งยืน รวมถึงแผนชุมชนที่ได้ ควรส่งเสริมและกระตุ้นให้สามารถขับเคลื่อนไปได้

ปัจจัยสู่ความสำเร็จของการดำเนินงาน

- ✚ สิ่งที่ศึกษาจากความต้องการจากเกษตรกร เช่น การคัดเลือกเทคโนโลยี/ภูมิปัญญาที่สนใจ
- ✚ เน้นการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในทุกขั้นตอน ให้ได้ปฏิบัติและเรียนรู้จากผลลัพธ์ด้วยตนเอง
- ✚ ให้ความสำคัญกับการคัดเลือกเกษตรกรเข้าร่วมที่มีวิจัย เป็นผู้นำ ให้ความร่วมมือในการเข้าร่วมกิจกรรม ต่อเนื่องได้ รวมถึงสร้างความเข้าใจ/ทำข้อตกลงร่วมกันก่อนเริ่มดำเนินงาน
- ✚ การออกแบบแบบการทดลองไม่ซับซ้อนหรือมากเกินไป สามารถยืดหยุ่น ปรับเปลี่ยนได้ตามสถานการณ์
- ✚ แบบจัดเก็บข้อมูลเหมาะสม ง่ายต่อการบันทึกของเกษตรกร ข้อมูลใช้ประโยชน์ได้

ปัจจัยสู่ความสำเร็จของการดำเนินงาน (ต่อ)

- ✚ มีเจ้าหน้าที่หลักในการรับผิดชอบทุกกระบวนการในการจัดทำแปลงทดสอบ เพื่อให้ผลการทดสอบเป็นไปตามที่คาดหวังไว้
- ✚ ระยะเวลาและกิจกรรมมีความเหมาะสม เกิดการสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่าง เจ้าหน้าที่-เกษตรกร เกิดความไว้วางใจและให้ความร่วมมือในการดำเนินงานอย่างเต็มที่

สรุปผู้ถอดองค์ความรู้

ผู้ร่วมดำเนินงาน : ทีมคณะทำงานโครงการป้องกันกำจัดศัตรูมะพร้าว ปี 2558

- 1) นางศันสนีย์ เกษตรสินสมบัติ หัวหน้ากลุ่มยุทธศาสตร์และสารสนเทศ
- 2) นางกัญญา จันวิไชย หัวหน้ากลุ่มอารักขาพืช
- 3) นายสุนทร เดชพิน นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรชำนาญการ
- 4) นายศิริชัย บัวทอง นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรชำนาญการ
- 5) นางสาวมยุรีย์ พวงงาม นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรปฏิบัติการ
- 6) นางพรทิพย์ สุนทรโสภา นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรปฏิบัติการ
- 7) นายปรีวัตร ไพโรศรีจันทร์ นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรปฏิบัติการ
- 8) นางสาวเบญจพร ตั้งวิชัย นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรปฏิบัติการ

ผู้ถอดองค์ความรู้ :

นางสาวเบญจพร ตั้งวิชัย นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรปฏิบัติการ
กลุ่มยุทธศาสตร์และสารสนเทศ สำนักงานเกษตรจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

